

Historia środowiskowa okupowanej i powojennej Warszawy (1939-1947)

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

W okresie wojennym, jak i powojennym daje się zauważyć w przestrzeni miejskiej obrazy charakterystyczne dla wiejskiego podwórza – wśród ruin pasły się między innymi krowy i kozy. Wzrost liczby ogródków działkowych i miejskich upraw w czasie wojny, w porównaniu ze stanem wcześniejszym, był wyraźny. Okupowaną Warszawę określano wówczas jako „miasto-ogród warzywny”. Opozycja między tym, co miejskie i wiejskie nabierała nieco innego znaczenia niż przed wojną, co prowokuje pytanie o definicję miejskości. Następową okupacyjną ruralizacją Warszawy, upodabnianie jej do terenów wiejskich, a także przemiany środowiskowe: w ogrodach, parkach, na skwerach, cmentarzach, które zostały zniszczone w wyniku działań wojennych oraz gospodarki rabunkowej.

Celem prac podjętych w projekcie będzie zbadanie środowiskowej historii okupowanej i powojennej Warszawy w latach 1939-1947. Przedmiotem badań historii środowiskowej są m.in. elementy przyrodnicze, ukształtowanie terenu, gleba, woda, powietrze, roślinność, warunki atmosferyczne, klimat, relacje w środowisku między światem ludzi i zwierząt. Obejmuje ona takie zjawiska, jak katastrofy naturalne i te spowodowane przez człowieka, zanieczyszczenia środowiska, dewastację drzewostanu, głód, choroby czy epidemie.

W planowanym projekcie stawiam pytanie, do jakiego stopnia w czasie okupacji w Warszawie, gdy przedefiniowany został porządek kulturowy, zmianie podlegał również porządek ekologiczny. Moja teza brzmi, że wojna przekształca zarówno życie społeczne, jak i środowisko naturalne. W czasie wojny podlegało ono dewastacji podobnie jak wybrane aspekty życia społecznego. Skupienie uwagi na tych kwestiach pozwala lepiej poznać i zrozumieć rzeczywistość wojenną. Cele badawcze polegać będą na zbadaniu zmian przestrzeni, wpływu działań wojennych na środowisko naturalne w mieście czy wpływu środowiska na doświadczenie ludzi. Ważne będzie zbadanie wzajemnych zależności oraz powiązań między światem ludzi, roślin, zwierząt w odniesieniu do zmian ekologicznych w okupowanym mieście.

Praca nad projektem podzielona zostanie na kilka etapów. W pierwsze kolejności pogłębiona zostanie analiza literatury i opracowań metodologicznych z zakresu historii środowiskowej w badaniach zarówno z anglojęzycznego, jak i polskiego kręgu kulturowego. Następnie zanalizowane zostaną opracowania z zakresu kulturowej i społecznej historii okupacji oraz okresu powojennego w Warszawie (1939-1947). Przeprowadzona zostanie ponadto kwerenda źródeł opublikowanych oraz tych znajdujących się w archiwach warszawskich, m.in.: prasa, dokumenty administracyjne, fotografia, dokumenty osobiste – dzienniki, pamiętniki, wspomnienia, relacje. Na ostatnim etapie prac przeprowadzona zostanie krytyczna analiza i interpretacja zebranych materiałów. Po wyciągnięciu wniosków opracowane zostaną rezultaty badań w formie maszynopisu monografii naukowej dotyczącej środowiskowej historii okupowanej i powojennej Warszawy (1939-1947).

Powodem podjęcia tego tematu jest fakt, że praca wzbogaci dopiero rozwijające się w polskiej humanistyce studia środowiskowe i przyczyni się do upowszechnienia nurtu badawczego, jakim jest historia środowiskowa. Na gruncie polskim nie pojawiło się jak dotąd opracowanie podejmujące ten obszar tematyczny w odniesieniu do miasta i wojny. Projekt włączyłby zatem zagadnienia środowiskowe w tok dominującej narracji o II wojnie światowej. Badania takie pozwolą na modyfikację tradycyjnego wizerunku wojny i okupacji, ukażą ją w szerszym kontekście. Projekt wpiswałby się w najnowsze tendencję w humanistyce światowej przy jednoczesnym uwzględnieniu rodzimego kontekstu kulturowego.